

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет управління персоналу, соціології та психології
Кафедра педагогіки та психології**

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА
ПСИХОЛОГІЯ»**

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність 053 Психологія

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

**на тему: «ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МОТИВАЦІЇ ТА ЛОКУСУ КОНТРОЛЮ
СТУДЕНТІВ»**

здобувача Андрія СНІГАЧА

(підпис)

Науковий керівник: к.пед.н. доцент,
доцент кафедри педагогіки та психології Тетяна КОВАЛЬКОВА

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед Екзаменаційною комісією (ЕК) з
атестації здобувачів
вищої освіти**

Завідувачка кафедри: д.п.н., проф.
Марина АРТЮШИНА

(підпис)

Київ 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет управління персоналу, соціології та психології

Кафедра педагогіки та психології

Освітньо-професійна програма «Економічна та соціальна психологія»

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність 053 Психологія

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми
_____ Ліна КОЛЕСНІЧЕНКО
(підпис) (ім'я, прізвище)
«...» _____ 2023р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри педагогіки та
психології
_____ Марина АРТЮШИНА
(підпис) (ім'я, прізвище)
«.....» _____ 2023р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу Снігача Андрія Андрійовича

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: «Взаємозв'язок мотивації та локусу контролю студентів»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «10» жовтня 2023 р. № 1994-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах вітчизняних та зарубіжних вчених, статистичних даних, а також Інтернет-джерелах з теми дослідження.

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретико-методологічні засади дослідження взаємозв'язку мотивації та локусу контролю
Розділ 2	Емпіричне дослідження взаємозв'язку мотивації та локусу контролю у студентів
Об'єкт дослідження:	мотиваційна сфера та суб'єктивний локус контролю особистості

Предмет дослідження:	взаємозв'язок між мотивацією навчання і типом локусу контролю студентів
Мета бакалаврської дипломної роботи:	теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити взаємозв'язок мотивації та локусу контролю у студентів

Конкретні завдання, які студент повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1.	Проаналізувати поняття мотивації та описати основні теорії мотивації. Охарактеризувати локус контролю як стійку властивість індивіда. Теоретично обґрунтувати особливості взаємозв'язку мотивації та локусу контролю особистості.
У розділі 2	Провести емпіричне дослідження взаємозв'язку мотивації і типу локусу контролю у студентів.
	Розробити практичні рекомендації щодо підвищення мотивації та формування локусу контролю у студентів.

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

Тетяна КОВАЛЬКОВА

(ім'я, прізвище)

«_____» _____ 2023р.

**Завдання одержав
здобувач вищої освіти**

(підпис)

Андрій СІГАЧ

(ім'я, прізвище)

«_____» _____ 2023р.

Реферат

Взаємозв'язок мотивації та локусу контролю студентів

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 51 сторінку, 9 таблиць, 5 рисунків, список використаних джерел з 29 найменувань, додатки.

Об'єктом дослідження є мотиваційна сфера та суб'єктивний локус контролю особистості.

Предметом дослідження є взаємозв'язок між мотивацією навчання і типом локусу контролю студентів.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити взаємозв'язок мотивації та локусу контролю у студентів.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

1. Проаналізувати поняття мотивації та описати основні теорії мотивації.
2. Охарактеризувати локус контролю як стійку властивість індивіда.
3. Теоретично обґрунтувати особливості взаємозв'язку мотивації та локусу контролю особистості.
4. Провести емпіричне дослідження взаємозв'язку мотивації і типу локусу контролю у студентів.
5. Розробити практичні рекомендації щодо підвищення мотивації та формування локусу контролю у студентів.

Основні методи дослідження:

теоретичні: літературний огляд, аналіз, синтез, систематизація та узагальнення даних;

емпіричні: психодіагностичні методики: Опитувальник УСК (рівень суб'єктивного контролю) Джуліана Роттера; Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса; Діагностика мотивації до уникнення невдач (Т. Елерс);

математико-статистичні: кореляційний аналіз за допомогою коефіцієнта рангової кореляції Спірмена, t-критерій Стьюдента.

Основні результати дослідження: проаналізовано поняття мотивації та описано основні теорії мотивації, охарактеризовано локус контролю як стійку властивість індивіда, теоретично обґрунтовано особливості взаємозв'язку мотивації та локусу контролю особистості. Виявлено зв'язок між мотивацією і типом локусу контролю у студентів. На основі результатів теоретичного та емпіричного дослідження були розроблені практичні рекомендації щодо підвищення мотивації та локусу контролю у студентів.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів полягає в виявленні взаємозв'язку мотивації та локусу контролю у студентів, що може допомогти впровадженню більш ефективних підходів до навчання та психологічної підтримки студентів. Зокрема, можливість стимулювання внутрішньої мотивації та розвитку внутрішнього локусу контролю може сприяти підвищенню навчальної продуктивності та розвитку особистісних компетенцій студентів.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи - 2024.

Рік захисту роботи - 2024.

Ключові слова: локус контролю, мотивація, студенти.

В і д г у к
про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету Управління персоналом, соціології та психології
освітньо-професійної програми «Економічна та соціальна психологія»

СНІГАЧА Андрія Андрійовича

на тему:

«Взаємозв'язок мотивації та локусу контролю студентів»

1. Актуальність теми:

Тема дипломної роботи «Взаємозв'язок мотивації та локусу контролю студентів» Снігача Андрія є актуальною, так як мотивація може бути взаємопов'язаною з локусом контролю, адже локус контролю формується при соціалізації людини і є важливою інтегральною характеристикою особистості, показником зв'язку ставлення до себе зі ставленням до навколишнього світу. Проблема взаємозв'язку мотивації та локусу контролю студентів є недостатньо дослідженою, тому потребує детального вивчення.

2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи:

Зміст бакалаврської роботи відповідає затвердженій темі, меті та завданням. Повнота виконання завдань, правильність та глибина обґрунтування основних понять полягає в тому, що в проведеному теоретичному аналізі бакалаврської роботи Снігача Андрія представлено аналіз поняття мотивації та опис основних теорій мотивації; охарактеризовано локус контролю як стійку властивість індивіда; на теоретичному рівні обґрунтовано особливості взаємозв'язку мотивації та локусу контролю особистості. Емпіричне дослідження здійснювалося за розробленою програмою, необхідним психодіагностичним інструментарієм та обґрунтуванням прийнятих рішень. Здобувачем було проаналізовано результати емпіричного дослідження взаємозв'язку мотивації та локусу контролю студентів та надано практичні рекомендації щодо підвищення мотивації та формування локусу контролю у студентів.

3. Наявність самостійних розробок автора:

Снігачем Андрієм було запропоновано практичні рекомендації щодо підвищення мотивації та формування локусу контролю у студентів.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій:

Теоретична значущість одержаних результатів полягає у розширенні уявлень про взаємозв'язок мотивації та локусу контролю студентів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані для підвищення мотивації та формування локусу контролю у студентів.

5. Наявність недоліків:

Дипломна робота могла б містити більш ґрунтовний аналіз поняття мотивації.

Практичні рекомендації щодо підвищення мотивації та формування локусу контролю у студентів варто було б детальніше розкрити.

6. Оцінка (в балах) виконаного наукового дослідження з обґрунтуванням та допущення кваліфікаційної бакалаврської роботи до захисту перед ЕК:

Кваліфікаційна бакалаврська робота Снігача Андрія «Взаємозв'язок мотивації та локусу контролю студентів» в цілому відповідає вимогам кваліфікаційного рівня, заслуговує на оцінку 60 балів та може бути рекомендована до захисту.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та психології
КНЕУ ім. В. Гетьмана

Тетяна КОВАЛЬКОВА

“01” червня 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП		3
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МОТИВАЦІЇ ТА ЛОКУСУ КОНТРОЛЮ	6
	1.1. Поняття мотивації. Теорії мотивації	6
	1.2. Локус контроль як стійка властивість індивіда	12
	1.3. Особливості взаємозв'язку мотивації та локусу контролю	15
	Висновки до 1 розділу	20
РОЗДІЛ 2	ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МОТИВАЦІЇ ТА ЛОКУСУ КОНТРОЛЮ У СТУДЕНТІВ	22
	2.1. Методика і організація емпіричного дослідження	22
	2.2. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження	25
	2.3. Практичні рекомендації щодо підвищення мотивації та формування локусу контролю у студентів	38
	Висновки до 2 розділу	40
ВИСНОВКИ		43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		45
ДОДАТКИ		48

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному освітньому середовищі актуальність дослідження питань, пов'язаних з мотивацією та локусом контролю студентів, виявляється особливо важливою. Постійні зміни у суспільстві, технологічний прогрес, високий темп життя, економічні та політичні катастрофи вимагають від студентів не лише знань, але й активної та постійної позиції у власному навчанні та саморозвитку.

Мотивація - це психологічне явище, що визначається як внутрішній чи зовнішній стимул, який веде до здійснення певної дії. У контексті навчання це може бути бажанням отримати знання, досягти високих результатів чи здобути конкретну професію. Локус контролю, у свою чергу, вказує на спроби особи пояснити причини подій у своєму житті. Люди з внутрішнім локусом контролю вірять, що вони мають контроль над своїм життям, тоді як особи з зовнішнім локусом вважають, що саме зовнішні фактори визначають їхню долю.

Починаючи з теорії соціального учіння Дж. Роттера було проведено велику кількість досліджень для виявлення взаємозв'язку між локусом контролю та мотивацією. Водночас ця кореляція не була достатньо досліджена в контексті постійної соціальної напруги, яка може бути обумовлена екстремальними ситуаціями в соціокультурному просторі.

Наприклад, події, пов'язані з політичними конфліктами, економічними кризами чи екологічними катастрофами, можуть значно впливати на мотивацію та локус контролю студентів. Стрес та невизначеність призводить до відчуття безсилля та втрати контролю над власним життям, що може надмірно негативно вплинути на їхню мотивацію до навчання і як наслідок призведе до повної втрати зацікавленості в досягненні якихось академічних та професійних цілей. У таких умовах може виникнути потреба в нових стратегіях щодо мотивації молоді та підходів до стимулювання саморозвитку, щоб студенти могли ефективно пристосовуватися до непередбачуваних ситуацій.

Дослідження типу локусу контролю у студентів може розкрити чи є потреба

у збільшенні впливу на мотивацію студентів у ситуаціях соціальної напруги і якщо так, то як ця змінна буде відображатися на їхньому локусі контролю.

Ці поняття стали об'єктом інтенсивного вивчення багатьох вчених. Серед них: А. Д. Канінгем, А. Маслоу, А.М. Колот, Б. Ф. Скіннер, Бар-Зохар, Бар-Тал, Барон, В. Мак-Дугалл, Г. Бір, Ганц, Д. А. Локвуд, Д. А. Шапіро, Д. Вотсон, Д. МакКленд, Д. Ротгер, К. Альдфред, К. Халл, М. В Савчин, Мвамвенда і Мвамвенда, Ноель, Омізо, Ло і Вільямс, Ф. Герцберг, Ф. Вудворт, Форсайт і Келлі, Ч.Б. Дарвін, Чарльтон, Шейхі Фіні Юсефзаде, Є. Торндайк.

Об'єкт дослідження: мотиваційна сфера та суб'єктивний локус контролю особистості.

Предмет дослідження: взаємозв'язок між мотивацією навчання і типом локусу контролю студентів.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити взаємозв'язок мотивації та локусу контролю у студентів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати поняття мотивації та описати основні теорії мотивації.
2. Охарактеризувати локус контролю як стійку властивість індивіда.
3. Теоретично обґрунтувати особливості взаємозв'язку мотивації та локусу контролю особистості.
4. Провести емпіричне дослідження взаємозв'язку мотивації і типу локусу контролю у студентів.
5. Розробити практичні рекомендації щодо підвищення мотивації та формування локусу контролю у студентів.

Методи дослідження:

теоретичні: літературний огляд, аналіз, синтез, систематизація та узагальнення даних;

емпіричні: психодіагностичні методики: Опитувальник УСК (рівень суб'єктивного контролю) Джуліана Ротгера; Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса; Діагностика мотивації до уникнення невдач (Т. Елерс);

статистичні: кореляційний аналіз за допомогою коефіцієнта рангової кореляції Спірмена, t-критерій Стьюдента.

Теоретична та практична значущість отриманих результатів. Розуміння взаємозв'язку мотивації та локусу контролю у студентів може допомогти впровадженню більш ефективних підходів до навчання та психологічної підтримки студентів. Зокрема, можливість стимулювання внутрішньої мотивації та розвитку внутрішнього локусу контролю може сприяти підвищенню навчальної продуктивності та розвитку особистісних компетенцій студентів.

Структура роботи. Основний текст роботи виконано на 51 сторінці, робота складається зі вступу, двох розділів з висновками до кожного розділу, загальних висновків, списку використаної літератури, який містить 30 джерел та 2 додатки.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МОТИВАЦІЇ ТА ЛОКУСУ КОНТРОЛЮ

1.1. Поняття мотивації. Теорії мотивації

Мотивація є поняттям дуже складним та багатогранним. За визначенням А.М. Колота: “Мотивація – це сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, визначають поведінку, форми діяльності, надають цій діяльності спрямованості, орієнтованої на досягнення особистих цілей і цілей організації. Це сукупність усіх мотивів, які справляють вплив на поведінку людини” [2].

Беззаперечно, визначаючи те, що "рухає" людей до дії, ми краще зрозуміємо нашу психологічну природу. Проте розуміння мотивації впродовж короткої історії наукової психології дуже різнилося. Насправді, більше, ніж у багатьох інших галузях психології, у сфері людської мотивації спостерігається чітка еволюція ідей, яка значною мірою була емпірично обумовлена. Нові теорії з'явилися, щоб врахувати ті обмеження, які були у їхніх попередників, що дозволило цій галузі з часом стати кращою та більш пояснювальною.

Початком для історії науки про людську мотивацію є міркування Ч.Б. Дарвіна про емоції та мотивацію. Дарвін стверджував, що під час адаптації люди розвинули різні емоційні реакції, які спонукали або підсилювали певні дії [14]. Сексуальне збудження, страх, гнів відіграють певну роль в активізації таких видів діяльності як розмноження, втеча, боротьба тощо. Відомий педагог К.Д. Ушинський писав, що "ні слова, ні думки, навіть вчинки наші не виражають так ясно нас самих і наше ставлення до світу, як наші почування" [1]. У людей “рудименти” цих інстинктивних реакцій відображалися у міміках та жестах, які часто виконують сигнальну функцію, щоб відлякувати або приваблювати інших. Тобто, Дарвін знаходив пояснення людських мотивів у розвинених інстинктивних реакціях, які забезпечували відправну точку для мислення організму.

В. Мак-Дугалл розширив дарвінівські ідеї на психологію, створюючи теорію інстинктів. Він стверджував, що коли істоту збуджує якась фізична потреба, вона

стає цілеспрямовано мотивованою до досягнення мети. Він визначає мотивацію як психологічний імпульс, що спонукає до дії і стверджував, що мотивацію можна вимірювати і маніпулювати нею в наукових дослідженнях. Також він був рішучим прихильником ідеї того, що саме поведінка орієнтована на мету, навіть якщо люди не усвідомлюють це.

Ф. Вудворт був ще одним раннім теоретиком мотивації який опублікував те, що він назвав теорією поведінкової первинності. Він також є людиною, яка відійшла від концепції інстинктів і перейшла до концепції потягів (драйвів), яку він вивів зі спостережень за новими винаходами того часу, такими як автомобіль. Як він заявляв: "Я взяв це від механіків.... "Двигун" машини - це подача енергії, яка приводить її в рух" [28]. На думку Вудворта, рушійні сили активують як вроджені, так і набуті механізми в організмі. Він стверджував, що поведінка є частиною нашого "вродженого обладнання для того, щоб бути активними в руховому плані, так само, власне, як і в плані дослідницькому". Тобто без такої тенденції, тварини (і люди) були б паралізовані в нових обставинах.

Для Вудворта такі явища, як допитливість, конструктивність і самоствердження є цілями індивідуальними, але вони також забезпечують задоволення інших загальних мотивів. Він також стверджував що такі мотиви, як прагнення отримати винагороду або уникнути покарання, можуть ініціювати поведінку, але "лише тоді, коли вона працює за власним спонуканням... вона може діяти вільно й ефективно".

Ранні роботи таких мислителів як Макдугалл, Вудворт та інших, незабаром були затьмарені течією, яка домінувала в мотиваційній психології 20-го століття, а саме біхевіоризмом. Біхевіористи багато в чому були немотиваційними теоретиками - розглядаючи поведінку як функцію зовнішніх обставин, а не внутрішніх інстинктів, потягів, потреб чи бажань. Основна увага приділяється зовнішнім факторам, які контролюють поведінку, а не силам чи механізмам всередині "чорної скриньки" розуму. Джон Вотсон, який навчався в Чиказькому університеті, всупереч наставнику стверджував, що саме поведінка, а не розум є справжнім предметом наукової психології. Він стверджував, що пояснення

поведінки не обов'язково пов'язані зі свідомістю, цілями чи мотивами [27]. Він виступав за пряме спостереження за поведінкою, яка б реагувала у відповідь на експериментальні маніпуляції. Виходячи з цього, Вотсон стверджував, що тварини - як люди, пристосовуються до навколишнього середовища за допомогою механізмів звичок і реакцій пов'язані з різноманітними стимулами.

Робота Едварда Торндайка [12] доповнила роботу Вотсона, визначивши спосіб, за допомогою якого можна набути нових звичок. Торндайк запропонував закон ефекту, стверджуючи, що якщо за певною поведінкою слідує задоволення, то ймовірність того, що ця поведінка буде повторюватися зростає (тобто, звичка зміцнюється). Якщо за поведінкою натомість слідує "подразник", то ймовірність її повторення зменшується.

Робота Кларка Халла [13] була зосереджена на механізмах, що лежать в основі посилення поведінки через підкріплення. Іншими словами, Халла цікавило, чому деякі звички формуються, а інші - ні. Зокрема, Халл писав що події, які будуть підкріплювати, - це ті, які зменшують збудження, викликане потягами. Згідно з Халлом, ці потяги впливають з чотирьох основних фізіологічних потреб: у їжі, воді, сексі та уникненні болю. Ці фізіологічні потреби породжують потяги, а закріплена поведінка повертає організм до рівноваги.

Оперантна психологія Б.Ф. Скіннера [25] зосереджувалася на тому, як швидкість реагування змінюється в залежності від зовнішніх і спостережуваних наслідків поведінки. Підкріплення може бути позитивним (якщо його наявність збільшує ймовірність реагування або негативним, якщо усунення збільшує ймовірність реагування). Коли підкріплююча подія припиняється, частота поведінки зменшується – цей процес, він описував як вимирання.

На відміну від теорій драйвів, запропоновані Макдугаллом або Халлом, оперантний підхід Скіннера принципово не стосувався цього конструкту. Натомість він наголошував на функціональних ефектах зовнішніх подій. Одного разу Скіннер описав, що людську поведінку можна легко контролювати за допомогою "універсального узагальненого підкріплення - грошей". Слово "оперант" з його концепції впливає з того, що організми спонтанно "оперують"

навколишнім середовищем. Проте операнти розглядалися як, по суті, випадкові результати, а не як систематичні події. Потім ці результати були, по суті, "обрані" з урахуванням непередбачуваних обставин, пов'язаних з підкріпленням в навколишньому середовищі.

До середини 20-го століття ці напрями біхевіоризму успішно формулювали мотивацію як переважно, функцію зовнішніх умов підкріплення поки не виникли нові течії. Вони поставили під сумнів його пояснювальну силу і заклали основу для сучасних наук про мотивацію.

Однією з таких течій була гуманістична психологія. Одним із головних представників цього напрямку вважають А. Маслоу. Його теорія ієрархії потреб - це образ, знайомий більшості студентів та менеджерів, які вивчають бізнес. Теорія базується на простому припущенні: люди мають потреби, які ієрархічно ранжовані [16]. Існують потреби, які є базовими для всіх людей, і за їх відсутності ніщо вище не має значення. Коли ми задовольняємо ці базові потреби, ми починаємо шукати можливості задовольнити потреби вищого порядку. Іншими словами, як тільки потреба нижчого рівня задоволена, вона більше не слугує мотиватором.

Найпростішими потребами за Маслоу є фізіологічні потреби. Фізіологічні потреби - це потреби в їжі, воді та інші біологічні потреби. Якщо людина голодна її поведінка спрямована на пошук їжі. Однак, як тільки вона поїсть, пошук їжі припиняється, і ця потреба більше не слугує мотиватором. Після того, як фізіологічні потреби задоволені, люди, як правило, починають перейматися потребами безпеки – це другий рівень. На наступному рівні, соціальні потреби стосуються потреби бути пов'язаними з іншими людьми, бути емпатійними та формувати тривалі стосунки з іншими. Задоволення соціальних потреб робить потреби в повазі більш рельєфними. Потреба в повазі означає бажання бути шанованим серед своїх однолітків, відчувати себе важливим і оціненим. На найвищому рівні ієрархії знаходиться потреба в самоактуалізації, що означає "стати тим, ким ти можеш стати". Ця потреба проявляється у бажанні набувати нових навичок, брати на себе нові виклики та намагатися досягти своїх найбільш життєвих цілей.

Незважаючи на відсутність потужної емпіричної доказовості, теорія Маслоу знайшла ефективне застосування в бізнес-середовищі.

Теорія мотивації ERG, розроблена Клейтоном Альдерфером [5; 6], є модифікацією ієрархії потреб Маслоу. Замість п'яти ієрархічно організованих потреб Альдерфер запропонував згрупувати основні людські потреби в три категорії: існування, зв'язок і зростання (Existence, Relatedness, Growth).

Основний внесок теорії ERG в літературу полягає в тому, що вона пом'якшує припущення Маслоу. Наприклад, теорія ERG не ранжує потреби в якомусь певному порядку і явно визнає, що в певний момент часу може діяти кілька потреб одночасно. Більше того, теорія має гіпотезу "фрустрації-регресії", яка припускає, що люди, які розчаровуються у своїх спробах задовольнити одну потребу, можуть регресувати до іншої. Наприклад, людина, яка розчарована можливостями зростання на своїй роботі та прогресом у досягненні кар'єрних цілей, може повернутися до потреби у контакті і почати більше часу проводити у спілкуванні з колегами по роботі. З цієї теорії випливає, що ми повинні визнати численні потреби, які можуть керувати людьми в певний момент, щоб зрозуміти їхню поведінку і правильно мотивувати їх.

Двохфакторна теорія. Фредерік Герцберг підійшов до питання мотивації по-іншому. Запитуючи людей, що їх задовольняє на роботі, а що ні, Герцберг дійшов висновку, що аспекти робочого середовища, які задовольняють працівників, дуже відрізняються від аспектів, які їх не задовольняють [6]. Герцберг назвав фактори, що викликають незадоволення працівників, "гігієнічними", оскільки вони є частиною контексту, в якому виконується робота, а не самою роботою. Гігієнічні фактори включали політику компанії, спостереження, умови праці, зарплату, безпеку та захищеність на робочому місці.

На противагу цьому, мотиватори - це фактори, які є невід'ємними від роботи, такі як досягнення, визнання, цікавість, збільшення відповідальності, просування по службі та можливості для зростання. Згідно з дослідженням Герцберга, мотиватори - це умови, які дійсно спонукають працівників працювати старанніше.

Тим не менш, дослідження Герцберга є далеко не загальноприйнятим. Одна

з критичних зауважень стосується первинної методології дослідження, яка використовується для порівняння гігієнічних факторів з мотиваційними. Коли людей запитують, чому вони задоволені, вони можуть приписувати причини задоволення собі, тоді як, пояснюючи, що їх не влаштовує, вони можуть звинувачувати ситуацію. Класифікація факторів як гігієнічних чи мотиваційних також не є такою простою. Наприклад, теорія розглядає оплату праці як гігієнічний фактор. Однак оплата праці може мати символічне значення, показуючи працівникам, що їхній внесок визнають, а також повідомляючи, що вони просуваються по службі в компанії.

Серед підходів до мотивації, заснованих на потребах, найбільшу підтримку отримала теорія набутих потреб Девіда МакКлелланда. Згідно з цією теорією, люди набувають три типи потреб в результаті свого життєвого досвіду. Це потреба в досягненні, потреба в афіліації та потреба у владі. Усі люди мають певну комбінацію цих потреб, і вважається, що домінуючі потреби визначають поведінку працівників [13].

Для оцінки домінуючої потреби МакКлелланд використовував унікальний метод під назвою Тест тематичної апперцепції (ТАТ). Цей метод полягає в тому, що досліджуваним показують картинку і просять написати історію на її основі. Ідея полягає в тому, що історії, які викликає фото, відображають те, як працює розум і що мотивує людину.

Наприклад, якщо історія, містить теми успіху, дотримання дедлайнів або блискучих ідей, можливо, у людини висока потреба в досягненнях.

Теорія набутих потреб МакКлелланда має важливе значення для мотивації працівників. Менеджери повинні розуміти домінуючі потреби своїх співробітників, щоб мати можливість мотивувати їх:

- люди з високою потребою в досягненні можуть краще реагувати на поставлені цілі;
- люди з високою потребою у владі можуть намагатися впливати на тих, з ким вони працюють;
- люди з високою потребою в афіліації можуть бути мотивовані отримати

схвалення своїх колег і керівників;

- люди з високим прагненням до успіху після ознайомлення з їх поширеними помилками можуть ефективно підвищити свою ефективність.

Інша течія, когнітивна розквітла після роботи Джуліана Роттера. Він розпочав цю “когнітивну революцію”, стверджуючи, що саме очікування (E) підкріплення визначає ймовірність відповіді. Для цього потрібно вірити, що поведінка може вплинути на результат, який буде спонукати до дії [14]. Хоча Роттер погоджувався з тим, що підкріплення посилює очікування, він показав, що зміни в очікуванні можуть змінювати ймовірність реакції незалежно від фактичної історії підкріплення. Також Роттер підкреслив, що цінність підкріплення (RV) також має значення. І E, і RV є критично важливими когнітивними медіаторами між середовищем і поведінковими реакціями.

Хід думок, який розпочав Джуліан Роттер та його когнітивна революція в психології, сприяла виникненню такої концепції як локусу контролю.

1.2. Локус контролю як стійка властивість індивіда

Розглядаючи питання мотивації та визначення того, що рухає людей до дії Джуліан Роттер формує свою концепцію відповідальності - "локус контролю", яка розглядає сприйняття особою рівня контролю над подіями в своєму житті.

Дж. Роттер стверджував, що взаємодія людини з навколишнім світом дає їй узагальнений досвід, який вказує на те, коли і як людина отримує підкріплення від своїх успішних або неуспішних дій. Цей загальний досвід представлено двома видами контролю.

Дж. Роттер припустив, що люди відрізняються за тим, як вони інтерпретують контроль над подіями, які вони вважають важливими для себе. Інтернальна (внутрішня) і екстернальна (зовнішня) локалізації є двома можливими варіантами такої локалізації.

У першому випадку людина інтерпретує значущі події як результат своєї власної діяльності (контроль виходить від власних дій).

У другому випадку людина вважає, що те, що відбувається з нею, є результатом дії зовнішніх сил, випадку, інших людей тощо.

Він вважав локус контролю стійкою властивістю особистості, яка формується в процесі її соціалізації. Він представляє три потенційні джерела для формування внутрішнього та зовнішнього фокусу: варіації стилю виховання, соціально-економічні відмінності та культурні відмінності. З'ясувалося, що люди, які мають нижчий соціально-економічний рівень, більш схильні до зовнішньої орієнтації. Виховання Дж. Роттер вважав очевидним джерелом формування внутрішньої чи зовнішньої орієнтації. Автор вважає, що батьки, які застосовують винагороди та покарання непередбачувано та непостійно, стимулюють розвиток зовнішнього фокуса контролю. Локус контролю, характерний для індивіда, універсальний стосовно будь-яких типів подій і ситуацій, з якими йому доводиться стикатися.

Існує певний континуум, межі якого визначаються яскраво вираженою інтернальністю з одного боку і екстернальністю - з іншого. Залежно від позиції, яку займає людина на цьому континуумі, визначається її локус контролю - зовнішній або внутрішній. Зустрічаються різні комбінації екстернального та інтернального локусу контролю для формування змішаного. Найбільш часто зустрічається формула: Бог дає людині можливості і від того, як людина ними розпорядиться, залежатимуть подальші події її життя.

Концепція локусу контролю є важливим поняттям в психології, відкриття якого сприяло написанню величезної кількості досліджень. Виявилось, що людина, яка належить до певного типу локалізації контролю, впливає на різноманітні характеристики його психіки та поведінки.

Так, М. Савчин визначає локус контролю як інтегральну рису індивіда, що пов'язує між собою почуття відповідальності, усвідомлення людиною сенсу її життя, готовність до активності, а також переживання, самоцінності та самоповагу [4].

Співвідносячи рухливість і гіперстійкість із когнітивним контролем, Г. Бір показує, що когнітивно простий (екстернальний) контроль характерний для людей

з обмеженим поведінковим репертуаром, закритим для новоутворень, а когнітивно складніший (інтернальний) контроль з великою кількістю ступенів свободи і відкритим способом поведінки. Також він виокремлює такі характеристики людей із когнітивно складним контролем:

- висока диференціація сприйняття і віддаленість емоційної оцінки від інтелектуальної;
- висока абстрагованість мислення, довільність у глибині семантичної обробки;
- соціальна пластичність і незалежність від "поля", можливість враховувати більшу кількість об'єктів у соціальній ситуації і точніше припускати поведінку людей відмінних від себе;
- у більшому обсязі враховують невербальну інформацію, усвідомлюють більше своїх якостей;
- здатні до високого ступеня емпатії та розуміння мотивів іншої людини.

Люди зі спрощеним контролем вирізняються:

- оцінювально-афективним поєднанням якості та оцінки;
- конкретним мисленням, причому чим вища конкретність, тим більше догматичності суджень;
- зайвою збудливістю, тривожністю, емоційною нестабільністю;
- різкою біполяризацією семантичного простору, одноваріантні описи інших і себе;
- привабливість інших людей оцінюють за ступенем схожості із собою;
- упередженістю, легко можливою дестабілізацією, а також невідповідністю прогнозів дійсності та прагненням формувати в себе думку, близьку до думки оточуючих [9].

Деякі дослідники, здебільшого цікавилися тим, як локус контролю пом'якшує наслідки різних життєвих подій і детально вивчали цей конструкт у його зв'язку зі психологічним та фізичним здоров'ям. Наприклад, було виявлено, що внутрішній локус контролю у хворих на рак на пізній стадії позитивно корелює з оптимістичним настроєм [17], і навпаки, тривога і депресія превелює саме серед

онкохворих з зовнішнім локусом контролю [7]. Крім того, було виявлено, що локус контролю впливає на рівень стресу. Люди, які вважають, що вони контролюють власне життя, відчувають менший стрес, і, ті, хто відчуває, що їхнє життя виходить з-під їхнього контролю, відчувають більший рівень стресу. Сандлер і Лейкі виявили, що хоча екстернали отримують більшу кількість підтримки, ніж інтернали, ефект від цієї підтримки найбільш відчутний лише для інтерналів. Це свідчить про те, що низький інтернальний рівень є не лише шкідливим щодо здатності людини протистояти стресам, але й може підірвати її здатність отримувати допомогу для подолання стресових подій.

1.3. Особливості взаємозв'язку мотивації та локусу контролю

Роттер зазвичай пов'язував локус контролю з непередбачуваністю підкріплення, але він також визнавав існування зв'язку між локусом контролю та мотивацією досягнення. Роттер стверджував, що у більшості ситуацій люди з орієнтацією на внутрішній локус контролю більш мотивовані, ніж особи з орієнтацією на зовнішній контроль.

Барон і Ганц теоретично обґрунтували зв'язок між локусом контролю та внутрішньою і зовнішньою мотивацією [7].

Зовнішня мотивація - це коли люди беруть участь у діяльності, щоб отримати зовнішню винагороду, наприклад, економічну винагороду, нагороду, уникнення покарання тощо.

Внутрішня мотивація - це коли беруть участь у діяльності заради задоволення і задоволення, пов'язаного з самою діяльністю.

Ефект компліменту людині, яка вважає, що може контролювати події, може підвищити мотивацію, пов'язану із задоволенням від виконання цієї діяльності, і навпаки, той самий комплімент людині, яка відчуває себе у владі зовнішніх подій, знижує подальшу мотивацію, пов'язану із задоволенням.

Концепція полягає в тому, що на людей з екстернальним локусом контролю комплімент впливає негативно, оскільки він зменшує їхнє сприйняття контролю.

Згідно з моделлю Б. Вайнера, результат цілеспрямованої діяльності потенційно зумовлений чотирма каузальними факторами: мотивами суб'єкта та складністю завдання, що локалізовані у системі двох вимірювань: стабільності та локусу контролю.

У вітчизняній психології проблема локусу контролю поки не стала об'єктом поглибленої теоретичної та експериментальної розробки, але є деякі дані на користь того, що локус контролю є відображенням у самосвідомості особистості її зв'язків з мотивацією діяльності. Локус контролю за такого підходу функціонально виступає як ступінь цього зв'язку [3].

Локус контролю є одним з чотирьох ключових вимірів оцінки, поряд з невротизмом, самооефективністю та самооцінкою. Доведено, що вимірювання цих чотирьох вимірів має здатність прогнозувати задоволеність роботою та ефективність роботи.

Тому в таких людей визначальною є мотивація досягнення успіху. Для осіб другої групи провідною є мотивація уникнення невдачі.

Є ще одна психологічна відмінність між двома названими групами людей. Особи, мотивовані на досягнення успіху, в разі невдачі не опускають руки. Їх активність та наполегливість ще більше зростають. Навпаки, в осіб, які мотивовані на уникнення зв'язок між локусом контролю та мотивацією є проміжною ланкою між сприйняттям і продуктивністю, а отже, стає фактором, який слід враховувати в трудовій діяльності [21].

У зв'язку з цим існує ряд досліджень, які підтверджують цей зв'язок і вплив на продуктивність:

Бар-Тал і Бар-Зохар більш детально дослідили взаємозв'язок між локусом контролю та досягненнями. Автори припустили, що локус контролю впливає на мотивацію, яка, в свою чергу, впливає на успішність виконання академічних завдань [8]. Особи, які мають внутрішній локус контролю, як правило, більш вмотивовані і досягають більших успіхів у навчанні, ніж особи з екстернальним

локусом контролю. Бар-Тал і Бар-Зохар також відзначили, що люди з екстернальним локусом контролю відчують почуття безпорадності, і що події сприймаються як такі, що визначаються удачею або долею.

Слід зазначити, що вплив локусу контролю на мотивацію не обмежується певними культурами. Мвамвенда і Мвамвенда провели дослідження в Республіці Транскей [22], на півдні Африки, яке показало, що люди з орієнтацією на внутрішній локус контролю демонстрували кращі результати в програмах підготовки вчителів. Студенти, зараховані на трирічну програму підготовки вчителів, пройшли тестування за шкалою локусу контролю. Результати випускних іспитів використовувалися як рівень мотивації досягнення.

Результати показали, що особи, які дотримувалися поглядів внутрішнього локусу контролю були більш вмотивованими і показали кращі результати на іспитах. В цілому, автори дійшли висновку, що найкраще заохочувати внутрішній фокус у студентів щоб сприяти вищому рівню досягнень.

Чарльтон [10] вивчав британських школярів шостого класу, які були класифіковані як особи з екстернальним локусом контролю за допомогою Шкали локусу контролю Новіцкі-Стрікленда для дітей. У дослідженні було використано три групи.

Перша група брала участь у рольових іграх для вивчення процесів внутрішньої поведінки.

Друга група отримувала підкріплення від вчителів спрямовану на внутрішню перспективну поведінку.

Третя група не отримувала ніякого впливу.

Чарлтон виявив, що перша та друга група змінили свої переконання щодо локусу контролю і друга група продемонструвала найбільш значні зміни.

Експеримент дозволяє зробити висновок про те, як певні впливи можуть змінювати переконання школярів щодо того, наскільки вони вважають себе відповідальними за власні дії та результати.

Омізо, Ло і Вільямс [18] використовували раціональне емоційне навчання для модифікації Я-концепції та локусу контролю у студентів з обмеженими

можливостями до навчання. У дослідженні використовувалися зустрічі на навчальних сесіях протягом 6-тижневого періоду, під час яких студентів навчали, як позбавлятися від ірраціональних переконань. Студенти пройшли претест і післятестове опитування на визначення вимірів Я-концепції та Шкалу інтернальності-екстернальності Роттера.

За підсумками було виявлено значущі відмінності між претестовими та посттестовими показниками за обома шкалами.

Автори зазначили, що REE (Rational Emotional Education) є корисним методом модифікації сприйняття учнів, які мають діагноз "нездатність до навчання" або "обмеженість до навчання".

Ноель, Форсайт і Келлі [17] використовували відеокасети і вигадані звіти невдах-студентів коледжу, щоб змінити сприйняття студентів, які отримали двійки або одиниці на перших двох іспитах з початкового курсу психології.

Касети та самозвіти розповідали історії інших студентів-невдах, які усвідомили, що вони самі несуть відповідальність за невдачу чи успіх, і що це усвідомлення допомогло їм покращити академічну успішність. Шкала локусу контролю, розроблена Келлі та Форсайтом була використана для вимірювання сприйняття суб'єктів. Післятестове дослідження показали, що в учасників відбулися зміни в локусі контролю, а також покращення результатів тестування на третьому, четвертому та випускному іспитах.

У цьому дослідженні вивчалася роль локусу контролю та способу поставлення цілей на мотивацію виконання завдань. Дослідження мало за мету відповісти на такі питання про те, як локус контролю та спосіб постановки цілей впливають на мотивацію виконання завдань і чи існує ефект взаємодії між локусом контролю і способом постановки цілей на мотивацію виконання завдань.

Результати дослідження Шейхі Фіні та Юсефзаде [24], які вивчали взаємозв'язок між мотивацією досягнення та локусом контролю у 211 старшокласників в Ірані, виявили значний зв'язок між мотивацією досягнення та локусом контролю. Вони виявили, що учні з інтернальним локусом контролю

мають високу мотивацію досягнення, тоді як учні з екстернальним локусом контролю мають низьку мотивацію досягнення.

Мотиваційні змінні відіграють важливу роль у здійсненні ефективної навчальної діяльності, запускаючи, спрямовуючи її та регулюючи її виконання. За даними недавніх мета-аналітичних досліджень, вклад мотиваційних змінних до академічних досягнень студентів можна порівняти з вкладом показників інтелекту і іноді навіть перевищує його [28].

Шкала мотивації досягнення вимірює прагнення досягати максимально високих результатів у навчанні, відчувати задоволення в процесі розв'язання важких завдань. Отже, студентам загалом найбільш притаманні внутрішні мотиви, пов'язані з інтересом до навчальної діяльності, відчуттям зростання компетентності. Досить актуальними є також мотиви, пов'язані із задоволенням від подолання труднощів, вирішення складних завдань та прагненням підтримати свою самоповагу та самооцінку завдяки успіхам у навчальній діяльності. При цьому інтернальні мотиви (навчання як обов'язок, почуття обов'язку) та екстернальні мотиви, пов'язані з відчуттям зовнішнього примусу з боку значимих інших, батьків та викладачів, у студентів відіграють меншу роль.

Висновки до 1 розділу

У першій частині було зібрано та проаналізовано наукову літературу щодо взаємозв'язку мотивації та локусу контролю. Аналіз літератури свідчить про важливість розуміння цих концепцій як одних з вагомих елементів психологічного фактору людської поведінки. Вдалося сформулювати наступні висновки:

1. Мотивація відіграє ключову роль у формуванні та направленні людської поведінки. Еволюційний розвиток поняття в психології дає змогу чітко прослідкувати етапи формування мотивації в психологічній науці. Спочатку мотивацію розглядали через призму інстинктів, потягів та стимулів, намагаючись зрозуміти, як фізіологічні та психологічні чинники взаємодіють для активізації дії. Дослідники визначали мотивацію як внутрішній імпульс, що спонукає до дії, надаючи їй значущість та напрямок. Важливим висновком є те, що розуміння мотивації включає не лише вроджені інстинктивні реакції, але й вивчення набутих потягів та цілеспрямованих механізмів. Потім на психологічній сцені домінував біхевіористичний напрям. Біхевіористи визначали поведінку як реакцію на зовнішні стимули, виключаючи внутрішні інстинкти та мотиви. Теорії біхевіористів сфокусовані на зовнішніх чинниках та контролі поведінки, але ці підходи викликали критику та стали тлумаченням для подальших наук про мотивацію, що визначило шлях для нових теорій у розвитку цієї галузі. Гуманістична психологія, представлена А. Маслоу та іншими вченими, внесла значний вклад у розуміння людської мотивації та потреб. Ієрархія потреб Маслоу, хоча не має емпіричної підтримки, знайшла широке застосування в бізнесі. Теорія ERG Клейтона Альдерфера модифікувала ідеї Маслоу, підкреслюючи гнучкість і можливість виникнення кількох потреб одночасно. Когнітивна революція, започаткована Джуліаном Роттером, відзначилася підкресленням ролі очікувань та цінності підкріплення у формуванні поведінки. Цей підхід сприяв розвитку концепції локусу контролю, яка визначає ступінь впливу особистості на своє життя.

2. Джуліан Роттер вносить концепцію "локус контролю", яка вказує на суб'єктивне сприйняття рівня контролю над подіями. Внутрішній та зовнішній локус контролю визначають, наскільки людина вважає себе відповідальною за свої

дії. Рівень суб'єктивного контролю у психології особистості показує, як сприйняття відповідальності впливає на особистісний розвиток. Розрізнення між екстернальним та інтернальним контролем також відображається у різних характеристиках особистості та її сприйнятті світу.

3. Велика кількість проведених досліджень підтверджують існування кореляції між цими поняттями. Дослідження стверджують, що інтернальний локус контролю пов'язаний з вищим рівнем мотивації досягнення та кращими результатами в різних сферах життя, включаючи академічну та професійну сфери. У той час екстернальний локус контролю може призводити до відчуття безпорадності та відсутності контролю, що може негативно вплинути на загальний стан задоволеності та успішності.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МОТИВАЦІЇ І ТИПУ ЛОКУСА КОНТРОЛЯ У СТУДЕНТІВ

2.1. Методика і організація емпіричного дослідження

Основні етапи емпіричного дослідження:

1. Побудова моделі дослідження.

На цьому етапі були відібрані психодіагностичні методики та критерії для обробки даних.

2. Організація дослідження.

На даному етапі проводилася практична частина дослідження, де була детально організована майбутня робота та безпосереднє проведення на вибірці студентів. Спочатку учасники дослідження отримали посилання на Google Forms, де були описані інструкції на заповнення всіх методик дослідження і самі методики відповідно.

3. Обробка результатів дослідження.

На цьому етапі проводилася первинна обробка сирих даних за кожною методикою, їхнє компонування та внесення до таблиць, а також графічне відображення результатів.

4. Інтерпретація отриманих результатів та їх оформлення.

На цьому етапі дані за кожною використаною методикою були структуровані та проінтерпретовані. Кожен статистично значущий показник був роз'яснений відповідно до опису шкал, наведеного у використаних методиках.

Характеристика вибірки:

Розмір вибірки: 60 студентів.

Віковий розподіл: Переважно віком від 16-18 до 25 років.

Стать: 56,6% чоловіки і 43,3% жінки.

Університетська приналежність: студенти з 10 різних університетів, переважно Київський національний економічний університет (КНЕУ). Серед них: ДУТ – 1, НУБіП – 2, НМУ – 1, ХНТУ – 2, КНУ – 2, НЛУ – 1, НаУКМА – 1, НАВС – 1, КПІ – 5, КНЕУ – 44.

Спеціальності: у вибірці представлені студенти з 16 різних спеціальностей, переважно психологія. Серед них: Міжнародний бізнес – 1, Агрономія – 1, Кібербезпека – 1, Твб – 1, Економіка підприємства – 1, Лікар – 1, Маркетинг – 1, Правознавство – 2, Інженер-геолог – 1, Менеджмент персоналу – 1, Перекладач – 1, Філологія – 2, Інженер програмного забезпечення – 5, Менеджмент у виробництві – 1, Міжнародна економіка – 6, Психологія – 34.

Охарактеризуємо обрані психодіагностичні методики.

Опитувальник УСК (рівень суб'єктивного контролю) Джуліана Роттера

Опитувальник УСК (рівень суб'єктивного контролю) Джуліана Роттера [10] - це інструмент, який використовується для визначення типу контролю, який відчувають люди під час якихось певних подій та життя загалом. Цей концепт вперше був представлений у теорії соціального научіння Дж. Роттера.

Опитувальник складається з ряду питань, що дозволяють визначити, наскільки особа вважає, що її дії та результати їхніх дій залежать від її власних дій (внутрішній контроль) чи від зовнішніх обставин (зовнішній контроль).

У контексті дослідження взаємозв'язку між рівнем суб'єктивного контролю та мотивацією, опитувальник УСК може використовуватися для встановлення того, як самопочуття контролю впливає на мотивацію людини. Згідно з власного теоретичного дослідження з цього питання внутрішній локус контролю загалом підвищує рівень мотивації та активності, оскільки людина вірить у свою здатність впливати на результати своїх дій. З іншого боку, зовнішній локус контролю може призвести до меншої мотивації та бажання не впливати на ситуації, де відчуття контролю відсутнє. Таким чином, опитувальник УСК може допомогти в розумінні внутрішніх механізмів, що впливають на мотивацію людини.

Показники (шкали):

1. ІО - шкала загальної інтернальності;
2. ІД - шкала інтернальності в області досягнень;
3. ІН - шкала інтернальності в області невдач;
4. ІС - шкала інтернальності в сімейних відносинах;
5. ІП - шкала інтернальності у виробничих відносинах;

6. ІМ - шкала інтернальності в області міжособистісних відносин;
7. З - шкала інтернальності стосовно здоров'я і хвороби.

“Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху” Т. Елерса

Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса є інструментом, який допомагає вимірювати і оцінювати мотивацію особистості до досягнення успіху. Цей психодіагностичний інструмент дозволяє виявити, наскільки особистість має внутрішню мотивацію до досягнення своїх цілей, розвитку та самореалізації.

У контексті дослідження взаємозв'язку з локусом контролю, методика діагностики особистості на мотивацію до успіху може бути використана для розуміння того, як самооцінка особистості та її внутрішня мотивація впливають на сприйняття контролю над власним життям.

Високий рівень мотивації до успіху може вказувати на внутрішній локус контролю, коли людина вірить у свої здібності та впевнено відчуває контроль над своїм життям. З іншого боку, низький рівень мотивації до успіху може вказувати на зовнішній локус контролю, коли людина відчуває, що зовнішні обставини або умови визначають її успіх.

Таким чином, методика діагностики особистості на мотивацію до успіху може допомогти в дослідженні взаємозв'язку з локусом контролю, дозволяючи зрозуміти як внутрішній мотиваційний фактор впливає на сприйняття особистістю свого контролю над результатами та подіями в житті.

“Діагностика мотивації до уникнення невдач” Т. Елерса

Методика "Діагностика мотивації до уникнення невдач" Т. Елерса є інструментом, спрямованим на вимірювання ступеня, до якого особистість має мотивацію до уникнення невдач та відчуття страху перед ними. Цей психодіагностичний інструмент дозволяє виявити, наскільки людина тенденційно уникає ситуацій, які можуть призвести до невдачі або негативних результатів.

У контексті дослідження взаємозв'язку з локусом контролю, методика

"Діагностика мотивації до уникнення невдач" може бути використана для розуміння того, як страх перед невдачею впливають на сприйняття контролю над власним життям.

Якщо людина має високий рівень мотивації до уникнення невдач, це може вказувати на зовнішній локус контролю, коли вона відчуває, що зовнішні обставини або умови є визначальними для її успіху або невдачі. З іншого боку, низький рівень мотивації до уникнення невдач може вказувати на внутрішній локус контролю, коли людина вірить у свої здібності та впевнено відчуває контроль над своїм життям та результатами.

Отже, методика "Діагностика мотивації до уникнення невдач" може бути корисною в дослідженні взаємозв'язку з локусом контролю, дозволяючи розуміти, як страх перед невдачею впливає на сприйняття особистістю свого контролю над результатами та подіями в житті.

2.2. Аналіз та інтерпретація результатів емпіричного дослідження

За даними проведеного опитування студентів розглянемо результати та проведемо аналіз даних. Почнемо з опитування за рівнями суб'єктивного контролю респондентів, отримані результати представлені у табл. 2.1.

Таблиця 2.1.

Результати опитувальника УСК Джуліана Роттера

N=60.

Види інтернальності	Інтернальність, %	Екстернальність, %
Загальна	45,33	54,67
Область досягнень	48,33	51,67
Область невдач	52,17	47,83
Сімейні відносини	57,00	43,00
Виробничі відносини	39,67	60,33

Міжособистісні відносини	50,50	49,50
Здоров'я та хвороби	45,83	54,17

Примітки:

1. N= кількість осіб;
2. ІО- шкала загальної інтернальності;
3. ІД - шкала інтернальності в області досягнень;
4. ІН - шкала інтернальності в області невдач;
5. ІС - шкала інтернальності в сімейних відносинах;
6. ІП - шкала інтернальності у виробничих відносинах;
7. ІМ - шкала інтернальності в області міжособистісних відносин;
8. З - шкала інтернальності стосовно здоров'я і хвороби.

Аналізуючи отримані дані, розглянемо діаграму (рис 2.1):

- більшість учасників вважають, що події в їхньому житті контролюються зовнішніми факторами, ніж їхніми власними діями. Це свідчить про невелику переважність екстернального локусу контролю в групі;

- у контексті досягнень, група також має тенденцію до екстернального локусу контролю, хоча різниця між інтернальністю і екстернальністю тут ще більш незначна. Це означає, що при досягненні успіхів учасники схильні вважати, що зовнішні обставини грають трохи більшу роль, ніж їхні власні зусилля.

- щодо області невдач, учасники групи трохи більше схильні вважати, що їхні невдачі зумовлені власними діями або недоліками. Ця тенденція до інтернального локусу контролю вказує на те, що при аналізі невдач група частіше бере на себе відповідальність за них, ніж звинувачує зовнішні фактори.

Рис. 2.1.

На наступній діаграмі (рис 2.2.) розглянемо дані з інших позицій опитувальника УСК Джуліана Роттера:

- у сфері сімейних відносин група значно більше схильна вважати, що вони самі контролюють ситуацію та події (інтернальність), ніж вірити у вплив зовнішніх факторів (екстернальність). Це вказує на те, що учасники відчують високу особисту відповідальність за свої сімейні стосунки та вірять у свою здатність впливати на них;

- у виробничих відносинах, навпаки, учасники групи більше схильні вважати, що зовнішні обставини мають більший вплив на їхню роботу та кар'єру (екстернальність). Вони відчують менший контроль над подіями в цій сфері, що може бути пов'язано з такими факторами, як рішення керівництва, ринкові умови, колеги тощо;

- у міжособистісних відносинах група демонструє майже рівний баланс між інтернальним і екстернальним локусом контролю. Це означає, що учасники вважають, що і їхні власні дії, і зовнішні обставини однаково впливають на їхні стосунки з іншими людьми. Вони визнають вплив обох факторів на результати міжособистісної взаємодії;

- у сфері здоров'я і хвороб група більше схильна до екстернального локусу контролю. Учасники вважають, що їхнє здоров'я більше залежить від зовнішніх факторів (наприклад, генетики, стану навколишнього середовища, медичної допомоги), ніж від власних зусиль або поведінки.

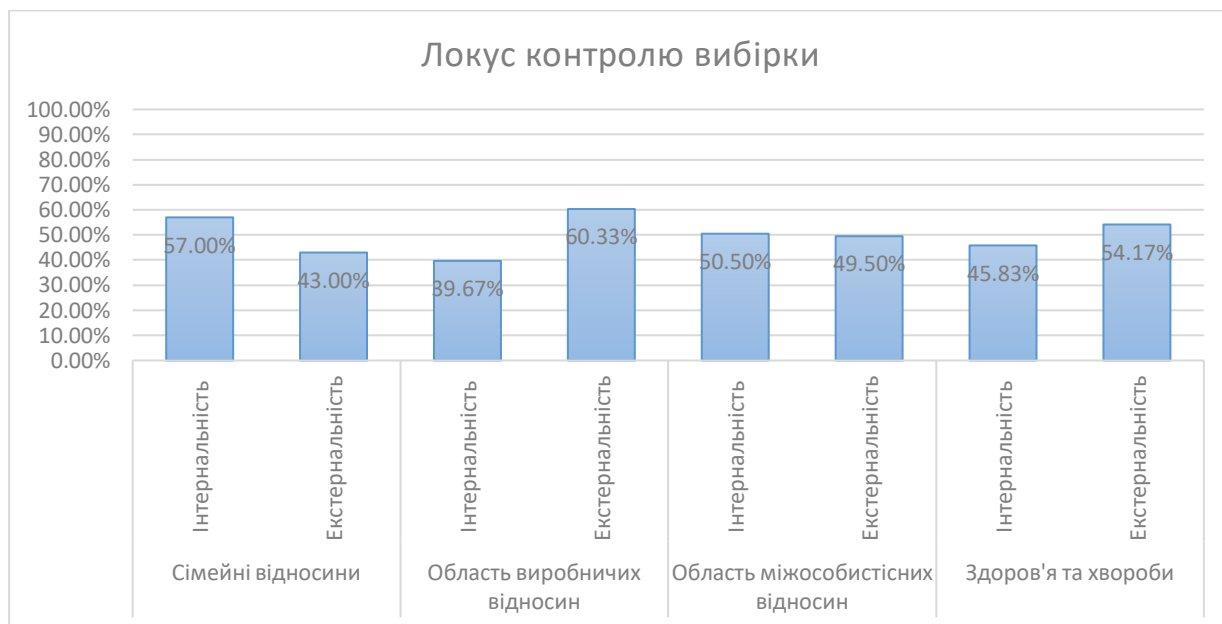

рис 2.2.

За методикою діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса, отримали наступні результати у відсотковому відношенні (табл. 2.2.).

Таблиця 2.2.

Результати за методикою діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса

Рівень мотивації досягнення	Респондентів	%
Занадто високий рівень	1	1,6
Помірковано високий рівень	12	20,0
Середній рівень	28	46,7
Низький рівень	19	31,7
Всього	60	100

Аналізуючи отримані дані, розглянемо діаграму «Рівень мотивації досягнення» (рис 2.3) Значна частина групи має низький рівень мотивації до успіху. Ці люди не прагнуть до високих досягнень і задовольняються мінімальними вимогами. Вони можуть уникати ризиків та викликів, що може негативно впливати на їхню професійну та особисту продуктивність.

Більшість групи має середній рівень мотивації до успіху. Ці люди прагнуть досягати своїх цілей, але без надмірного тиску. Вони готові докладати зусиль для досягнення успіху, проте їхня мотивація може коливатися залежно від ситуації та обставин.

Невелика частина групи демонструє високий рівень мотивації до успіху. Ці люди активно прагнуть досягнень, готові приймати виклики та ризикувати. Вони можуть бути лідерами та ініціаторами в різних сферах діяльності, часто маючи високі амбіції та цілі.

Дуже невелика частина групи має надмірно високий рівень мотивації до успіху. Ці люди можуть бути надмірно амбітними, прагнучи досягти успіху будь-якою ціною. Вони можуть відчувати постійний стрес через необхідність досягати високих результатів, що може впливати на їхнє психологічне здоров'я.

Діаграма рівнів мотивації досягнення по групі

Рис. 2.3.

За методикою діагностика мотивації до уникнення невдач Т. Елерса,

отримали наступні результати у відсотковому відношенні (табл. 2.3.).

Таблиця 2.3.

Результати за методикою “Діагностика мотивації до уникнення невдач” Т. Елерса

Рівень мотивації до уникнення невдач	Респондентів	%
Занадто високий рівень	7	11,7
Помірковано високий рівень	16	26,7
Середній рівень	23	38,3
Низький рівень	14	23,3
Всього	60	100

Аналізуючи отримані дані, розглянемо діаграму «Рівень мотивації до уникнення невдач» (рис 2.4).

Найпоширеніший рівень серед групи - середній. Учасники з середнім рівнем мотивації до уникнення невдач мають збалансований підхід: вони достатньо обережні, щоб уникати невдач, але не настільки, щоб це їх паралізувало або заважало приймати важливі рішення. Це дозволяє їм бути як обережними, так і досить рішучими в своїх діях.

Помірковано високий рівень мотивації складає майже чверть респондентів. Ці люди відчувають значний страх перед невдачами, що може стримувати їх від прийняття ризикованих рішень. Вони, ймовірно, будуть уникати ситуацій, де існує високий ризик невдачі, і можуть проявляти обережність у своїй діяльності. Це може захищати їх від помилок, але також обмежувати їхні можливості для зростання та розвитку.

Низький рівень мотивації до уникнення невдач також складає майже чверть групи опитаних студентів. Ці люди мають низький рівень страху перед невдачами. Вони, як правило, більш ризиковані, можуть приймати виклики і не боятися

можливих невдач. Така група людей, ймовірно, буде більш схильною до інновацій та експериментів, але може іноді нехтувати оцінкою ризиків.

Занадто високий рівень мотивації до уникнення невдач невелика група осіб. Ці люди можуть відчувати значний страх перед невдачами, що може значно обмежувати їхню активність і бажання брати на себе відповідальність. Вони можуть уникати навіть помірних ризиків, що може негативно впливати на їхній професійний та особистий розвиток.

Діаграма рівнів мотивації до уникнення невдач по групі

Рис.2.4.

За допомогою кореляційного аналізу було поставлено метою виявити взаємозв'язки між типами шкал локусу контролю в області досягнень і області невдач та рівнями мотивації досягнення та мотивація до уникнення невдач. Для виявлення взаємозв'язку між цими характеристиками особистості застосовувався **коефіцієнт кореляції Спірмена**. У кореляційному аналізі було використано дані за наступними методиками: Опитувальник УСК (рівень суб'єктивного контролю) Джуліана Роттера, “Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху” Т. Елерса, “Діагностика мотивації до уникнення невдач” Т. Елерса. Підрахунок результатів здійснювався за допомогою програми Jamovi.

Маємо зворотній кореляційний зв'язок (Табл.2.4.) між мотиваціями до уникнення невдач та мотивацією досягнень - це підтверджує твердження, що люди які мають схильність до уникнення невдач, мають меншу мотивацію до успіху.

Таблиця 2.4.

Кореляційна матриця Спірмена між рівнями мотивації досягнень та мотивації до уникнення невдач

N=60		Рівень мотивації досягнень
Рівень мотивації до уникнення невдач	Rho Спірмена	-0,620***
	p-значення	p < 0,001

Примітка: * - $p < 0,05$, ** - $p < 0,01$, *** - $p < 0,001$, N-кількість осіб.

Згідно даних (табл.2.5.) маємо сильний кореляційний зв'язок шкали інтегральності в області досягнень та мотивацією досягнень (Spearman's rho = 0,706***) при $p < 0,001$, що підтверджує твердження взаємозв'язку суб'єктивного контролю та мотивацію за методикою опитувальника УСК (рівень суб'єктивного контролю) Джуліана Роттера. Також маємо значний кореляційний зв'язок шкали області невдач з рівнем мотивації досягнень (Spearman's rho = 0,452***) при $p < 0,001$ і зворотній зв'язок шкали області досягнень і рівня мотивація до уникнення невдач (Spearman's rho = -0,379**) при $p < 0,003$. Немає кореляційного зв'язку між шкалою інтегральності в області невдач та мотивацією до уникнення невдач (Spearman's rho = - 0,157) при $p < 0,230$.

Таблиця 2.5.

Кореляційна матриця Спірмена інтернальних шкал локус контролю з рівнями мотивації досягнень та мотивації до уникнення невдач

N=60		Шкала області досягнень	Шкала області невдач
Рівень мотивації досягнень	Rho	0,706*** p < 0,001	0,452*** p < 0,001
	Спірмена р-значення		
Рівень мотивація до уникнення невдач	Rho	-0,379** p < 0,003	-0,157 p < 0,230
	Спірмена р-значення		

Примітка: * - $p < 0,05$, ** - $p < 0,01$, *** - $p < 0,001$, N-кількість осіб

Розглянемо результати кореляції Спірмена (табл. 2.6.) щодо інших інтернальних шкал локус контролю з рівнями мотивації досягнень та мотивації до уникнення невдач. Виявлено сильний кореляційний зв'язок рівня мотивації досягнень і шкали сімейних відносин ($\text{Spearman's } \rho = 0.575$ ***) при $p < 0,001$, що підтверджує твердження тісної взаємозалежності цих параметрів на досягнення успіху студентів у їх діяльності. Також є значний кореляційний зв'язок рівня мотивації досягнень і шкали області виробничих відносин ($\text{Spearman's } \rho = 0,333$ **) при $p < 0,009$ та шкали здоров'я та хвороби ($\text{Spearman's } \rho = 0,360$ *) при $p < 0,005$.

Не прослідковується кореляційний зв'язок рівнів мотивації до уникнення невдач з вище зазначеними інтернальними шкалами локус контролю.

Таблиця 2.6.

Кореляційна матриця інтернальних шкал локус контролю з рівнями мотивації досягнень та мотивації до уникнення невдач

N-60		Рівень мотивації досягнень	Рівень мотивації до уникнення невдач
Шкала сімейних відносин	Rho Спірмена	0.575 ***	-0.213
	p-значення	< 0,001	< 0,102
Шкала області виробничих відносин	Rho Спірмена	0,333 **	-0.114
	p-значення	<0,009	< 0,385
Шкала області міжособистісних відносин	Rho Спірмена	0,247* <0,057	-0.075 <0,569
	p-значення		
Шкала здоров'я та хвороби	Rho Спірмена	0,360** <0,005	-0,079 <0,551
	p-значення		

Примітка: * - $p < 0,05$, ** - $p < 0,01$, *** - $p < 0,001$, N-кількість осіб.

Також провели статистичний аналіз взаємозв'язку рівня мотивації досягнень та рівня мотивації до уникнення невдач з шкалою загальний рівень інтернальності локус контролю за статевою ознакою. За допомогою показника статистичної розбіжності t-критерія Стьюдента та показниками середнього арифметичного. Як можемо спостерігати (табл.2.7), не маємо значної статистичної розбіжності t-критерія Стьюдента. За показниками середньо арифметичного маємо середній рівень мотивації досягнень як у чоловіків, так і у жінок, як і середній рівень мотивації до уникнення невдач.

Математично статистичний аналіз проведемо за допомогою t-критерій Стьюдента та коефіцієнту кореляції Спірмена.

Критерій Стьюдента – це статистичний метод, який використовується з

метою оцінки значущості відмінностей між двома групами даних. Він розроблений англійським статистиком Вільямом Госсетом, відомим під псевдонімом Стьюдент. Цей критерій ґрунтується на розподілі Стьюдента, який дозволяє оцінити, наскільки середні значення двох вибірок відрізняються один від одного.

Рангова кореляцію Спірмена використовується, коли у вас є дві ранжовані змінні, і необхідно побачити, чи дві змінні коваріюються; чи, коли одна змінна збільшується, інша змінна має тенденцію збільшуватися або зменшуватися. Також використовується рангова кореляція Спірмена, якщо є одна змінна вимірювання та одна ранжована змінна; у цьому випадку перетворюєте змінну вимірювання на ранги та використовуєте рангову кореляцію Спірмена для двох наборів рангів.

Таблиця 2.7.

Порівняльна характеристика шкали загального рівня інтернальності, мотивації до уникнення невдач, рівня мотивації досягнень за статевою ознакою

N1-34 ; N2-26

Ознаки		Шкала загального рівня інтернальності		Рівень мотивації досягнень		Рівень мотивації до уникнення невдач	
		t	X	t	X	t	x
Стать	Ч	-0.885	24,32	-0.419	13,05	0,380	14,82
	Ж	-0.885	19,19	-0.419	12,53	0,380	14,34

Примітки:

1. N1-кількість чоловіків; N2-кількість жінок;
2. X- середнє арифметичне;
3. t – t-критерій Стьюдента

4. Ч.- чоловіки; Ж-жінки.

За статистичним аналізом взаємозв'язку шкал ІД, ІН, ІС, ІП, ІМ, ІЗ (табл.2.8.) та загального рівня інтернальності мотивації локус контролю за статевою ознакою. Не маємо значної статистичної розбіжності t-критерія Стьюдента.

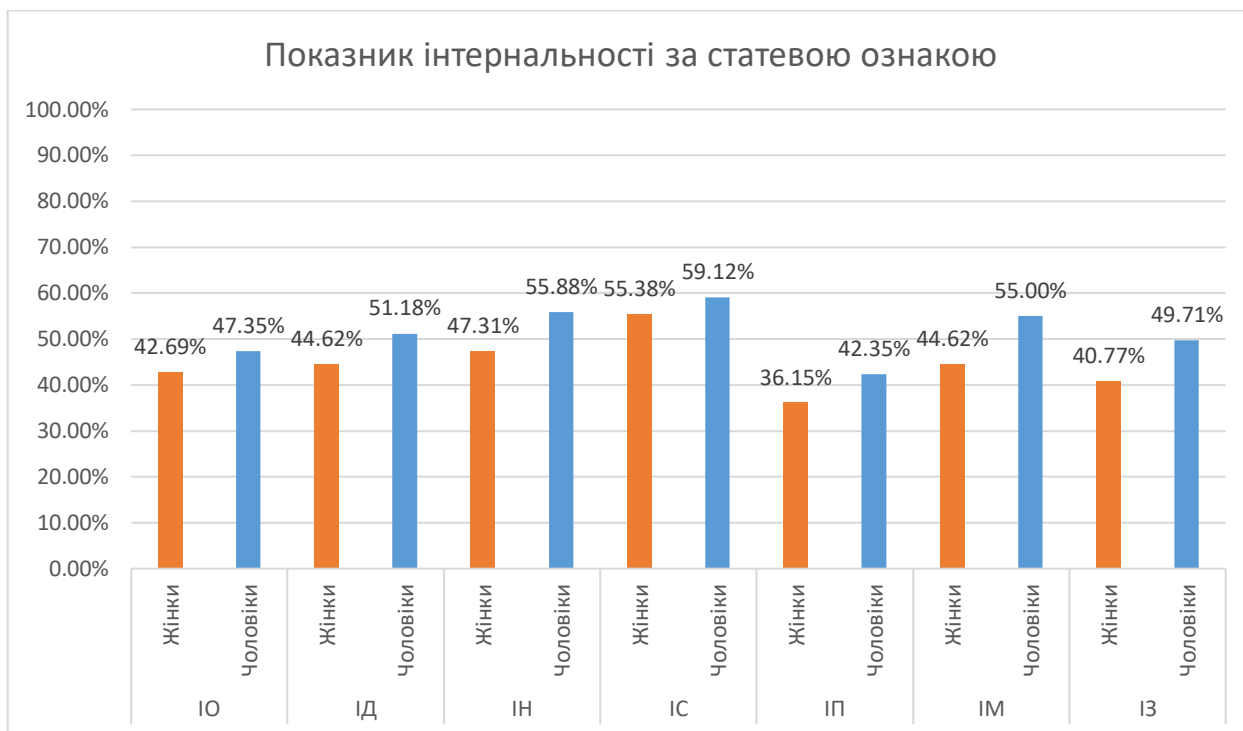
У відсотковому відношенні (табл. 2.8.) можемо спостерігати незначні розбіжності по шкалам інтернальності ІД, ІН, ІС, ІП, ІМ, ІЗ за статевою ознакою.

Таблиця 2.8.

Порівняльна характеристика шкал інтернальності, за статевою ознакою

Види інтернальності	Жінки, %	Чоловіки, %
Загальна	42,69	47,35
Область досягнень	44,62	51,18
Область невдач	47,31	55,88
Сімейні відносини	55,38	59,12
Виробничі відносини	36,15	42,35
Міжособистісні відносини	44,62	55,00
Здоров'я та хвороби	40,77	49,71

На діаграмі (рис. 2.5.) чітко можна спостерігати, що по всім шкалам не дивлячись на незначну розбіжність в максимум 5%, все ж таки жінки мають меншу інтернальність ніж чоловіки.

Статистичний аналіз за допомогою показника статистичної розбіжності t-критерія Стьюдента та показниками середнього арифметичного взаємозв'язку по шкалам інтернальності локус контролю ІД, ІН, ІС, ІП, ІМ, ІЗ за статевою ознакою (табл 2.9.), не має значної статистичної розбіжності t-критерія Стьюдента.

N1-34 ; N2-26

Шкала інтернальності	Стать	t-критерій Стьюдента	X- середнє арифметичне
Область досягнень (ІД)	Ч	-1.330	5,26
	Ж		2,12
Області невдач (ІН)	Ч	-1.628	9,44
	Ж		4,96
У сімейних відносинах (ІС)	Ч	-0.890	5,76
	Ж		3,00
У виробничих відносинах (ІП)	Ч	-1.275	6,61
	Ж		2,76

Область міжособистісних відносин (ІМ)	Ч	-0.960	2,91
	Ж		1,53
Область здоров'я і хвороби (ІЗ)	Ч	-1.959	3,55
	Ж		1,26

Примітки:

1. N1-кількість чоловіків; N2-кількість жінок;

2. Ч.- чоловіки; Ж-жінки.

За показниками середньо арифметичного розглянемо діаграму (рис 2.5.)

N1-34 ; N2-26

Рис. 2.5.

Примітки:

1. N1 - кількість чоловіків; N2 - кількість жінок;

2. Ч. - чоловіки; Ж. - жінки.

3. ІД - шкала інтернальності в області досягнень;

ІН - шкала інтернальності в області невдач;

ІС - шкала інтернальності в сімейних відносинах;

ІП - шкала інтернальності у виробничих відносинах;

ІМ - шкала інтернальності в області міжособистісних відносин;

ІЗ - шкала інтернальності стосовно здоров'я і хвороби.

5. X- Середнє арифметичне в балах.

2.3. Практичні рекомендації щодо підвищення мотивації та формування локусу контролю у студентів

Методики та вказівки щодо підвищення ефективності навчального процесу не можуть бути універсальними для кожного вищого навчального закладу. Вибір таких методик залежить від умов, в яких проходить навчання, рівня активності

студентів, їх участі у науково-дослідницькій діяльності та інших факторів.

Процес мотивації у навчанні має характер певного циклу, він повторюється на кожному навчальному відрізку на вищому рівні. Саме тому, забезпечення викладачем кожного етапу мотиваційного циклу у навчанні має здійснюватись за допомогою спеціальних прийомів і методів. Серед основних методів і прийоми мотивації, а також стимулювання навчання можна виділити такі, як:

- комунікативна атака;
- доведення та переконання;
- сугестія (навіювання);
- подолання перешкод;
- делегування;
- закріплення позитивного враження.

Таким чином, мотивація повинна розглядатися як процес спрямовуючий, регулюючий і активізуючий діяльність суб'єкта навчання.

Джуліан Роттер вважав локус контролю стійкою властивістю особистості, яка формується в процесі її соціалізації [14]. Він представляє три потенційні джерела для формування внутрішнього та зовнішнього фокусу: варіації стилю виховання, соціально-економічні відмінності та культурні відмінності. Виховання Дж. Роттер вважав очевидним джерелом формування внутрішньої чи зовнішньої орієнтації. Автор вважає, що батьки, які застосовують винагороди та покарання непередбачувано та непостійно стимулюють розвиток зовнішнього фокуса контролю.

Виховання, яке не забезпечує стабільність, підтримку та внутрішній стимул для розвитку, може стати корінною проблемою в формуванні локусу контролю у дитинстві. Важливо враховувати ці аспекти при вихованні дітей і забезпечувати їм стабільність, підтримку та можливості для внутрішнього самовдосконалення.

Хоча сучасні вчені і згодні з тим, що локус контролю може змінюватися протягом життя, не так багато досліджень було проведено щодо цілеспрямованого втручання у зміну локуса контролю.

Таким чином, заходи профілактичного характеру є найбільш важливими для

формування локусу контролю. Деякі запобіжні заходи можуть включати:

Підтримка батьківства: Надання батькам доступу до навчальних ресурсів та програм, які сприяють розвитку позитивного стилю виховання і підтримують стабільність та підтримку в сім'ї.

Психологічна підтримка: Забезпечення доступу до психологічної підтримки та консультацій для батьків і дітей, які можуть знаходитися в сім'ях з непередбачуваним або нестабільним вихованням.

Розвиток культури освіти: Розповсюдження освітніх ініціатив, які сприяють здоровому розвитку та позитивному вихованню в школах і громадах.

Ці заходи можуть допомогти створити середовище, яке сприяє формуванню внутрішнього локусу контролю у дітей та зменшує ризик виникнення проблем з цією доволі стійкою властивістю особистості.

Висновки до 2 розділу

1. За проведеним емпіричним дослідженням маємо, більшість, які вважають, що події в їхньому житті контролюються зовнішніми факторами, ніж їхніми власними діями. Щодо невдач, учасники групи трохи більше схильні вважати, що їхні невдачі зумовлені власними діями або недоліками. У сфері сімейних відносин група значно більше схильна вважати, що вони самі контролюють ситуацію та події (інтернальність), ніж вірять у вплив зовнішніх факторів (екстернальність). Це вказує на те, що учасники відчувають високу особисту відповідальність за свої сімейні стосунки та вірять у свою здатність впливати на них. У виробничих відносинах, навпаки, учасники групи більше схильні вважати, що зовнішні обставини мають більший вплив на їхню роботу та кар'єру. У міжособистісних відносинах група демонструє майже рівний баланс між інтернальним і екстернальним локусом контролю. Це означає, що учасники вважають, що і їхні власні дії, і зовнішні обставини однаково впливають на їхні стосунки з іншими людьми. У сфері здоров'я і хвороб група більше схильна вважати, що їхнє здоров'я більше залежить від зовнішніх факторів (наприклад, генетики, стану

навколишнього середовища, медичної допомоги), ніж від власних зусиль або поведінки.

2. Значна частина групи має низький рівень мотивації до успіху. Ці люди не прагнуть до високих досягнень і задовольняються мінімальними вимогами. Вони можуть уникати ризиків та викликів, що може негативно впливати на їхню професійну та особисту продуктивність. Ці люди прагнуть досягати своїх цілей, але без надмірного тиску.

3. Найпоширеніший рівень серед групи з середнім рівнем мотивації до уникнення невдач мають збалансований підхід: вони достатньо обережні, щоб уникати невдач, але не настільки, щоб це їх паралізувало або заважало приймати важливі рішення. Це дозволяє їм бути як обережними, так і досить рішучими в своїх діях.

4. За допомогою кореляційного аналізу було поставлено метою виявити взаємозв'язок між типом локусу контролю в області досягнень і області невдач та такими складовими мотивації як мотивація досягнення та мотивація до уникнення невдач. Згідно з отриманих даних, ми бачимо сильний кореляційний зв'язок між шкалою інтегральності в області досягнень та мотивацією досягнень (Spearman's $\rho = 0,706$) при $p < 0,001$, що підтверджує твердження про взаємозв'язок суб'єктивного контролю та мотивацією за методикою опитувальника УСК (рівень суб'єктивного контролю) Джуліана Роттера.

Також маємо середній зворотній кореляційний зв'язок між мотиваціями до уникнення невдач та мотивацією досягнень, це підтверджує твердження, що люди які мають схильність до уникнення невдач, мають меншу мотивацію до успіху.

Маємо дуже слабкий кореляційний зв'язок між шкалою інтегральності в області невдач та мотивацією до уникнення невдач.

За інтернальним локусом контролю, є статистично значущий кореляційний зв'язок між областю невдач та сімейними відносинами. Внутрішній локус контролю загалом підвищує рівень мотивації та активності, оскільки людина вірить у свою здатність впливати на результати своїх дій. Всі інші області внутрішнього локусу контролю мають середні показники. З іншого боку, зовнішній локус контролю

може призвести до меншої мотивації та бажання не впливати на ситуації, де відчуття контролю відсутнє. Таким чином, опитувальник УСК може допомогти в розумінні внутрішніх механізмів, що впливають на мотивацію людини.

5. За статевою ознакою, не маємо значної статистичної розбіжності t -критерію Стюдента, за показниками середньо арифметичного середній рівень мотивації досягнення як у чоловіків, так і у жінок, середній рівень мотивації до уникнення невдач.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного теоретико-емпіричного дослідження сформувався наступні висновки:

1. Аналіз наукової літератури показав, що мотивація та локус контролю є важливими психологічними факторами, які впливають на поведінку людини. Еволюційний розвиток мотивації від інстинктів до когнітивних теорій показує, як змінювалися уявлення про те, що спонукає людей до дії. Біхевіоризм, який зосереджувався на зовнішніх стимулах, був доповнений гуманістичними та когнітивними підходами, які підкреслюють внутрішні потреби та очікування.

2. Концепція локусу контролю, яка сформувалася внаслідок когнітивної теорії і запропонована Джуліаном Роттером, описує, наскільки людина вважає себе відповідальною за події у своєму житті. Дослідження показують, що інтернальний локус контролю (віра у власний вплив на події) пов'язаний з вищою мотивацією досягнення та кращими результатами, тоді як екстернальний локус контролю (віра у зовнішні чинники) може призводити до відчуття безпорадності та зниження успішності.

3. Теоретичне обґрунтування взаємозв'язку мотивації та локусу контролю особистості ґрунтується на проаналізованих висновках дослідження вчених щодо цього зв'язку. Виявилося що локус контролю особистості є важливим фактором, який впливає на рівень мотивації досягнення і, відповідно, на успішність у різних сферах діяльності. Інтернальний локус контролю сприяє розвитку внутрішньої мотивації та підвищує ефективність і задоволеність від діяльності, тоді як екстернальний локус контролю може знижувати мотивацію та сприйняття контролю над ситуацією.

4. Емпіричне дослідження виявило, що більшість учасників вважають зовнішні фактори визначальними у своєму житті. У сімейних відносинах досліджена група відчуває високу особисту відповідальність, тоді як у роботі навпаки покладається на зовнішні обставини. В міжособистісних відносинах їхні погляди балансують між внутрішнім і зовнішнім контролем, а здоров'я вони більше пов'язують із зовнішніми факторами. Кореляційний аналіз показав, що

інтернальний локус контролю у досягненнях сильно корелює з мотивацією до успіху, що підтверджує думки дослідників. Тим не менш, інтернальний локус контролю в невдачах має слабку зворотню кореляцію з мотивацією до уникнення невдач. Це може бути пов'язано зі схильністю уникати відповідальності за негативні результати, заради збереження самооцінки. Також прослідковується значна зворотня кореляція між мотивацією досягнень і мотивацією уникнення невдач, підтверджуючи протилежність цих понять.

Різниці за статевою ознакою в рівнях мотивації та рівнем загальної інтернальності не виявлено, що показує схожий середній рівень цих понять у чоловіків і жінок.

5. Були розроблені практичні рекомендації. Виявилось, що підвищення мотивації та формування внутрішнього локусу контролю у студентів вимагає комплексного підходу, який включає стабільне і підтримуюче виховання, використання спеціальних методів стимулювання навчання, таких як комунікативна атака, доведення, переконання, сугестія, подолання перешкод, делегування та закріплення позитивного враження. Ефективність цих методів залежить від умов навчання, активності студентів та їх участі в науково-дослідницькій діяльності. Профілактичні заходи, такі як підтримка батьківства, психологічна підтримка та розвиток культури освіти, сприяють формуванню внутрішнього локусу контролю, що позитивно впливає на мотивацію і успішність студентів.

Таким чином, було показано існування зв'язку між типом локусу контролю та мотивацією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л. В. Педагогічна думка в другій половині XVIII—XIX ст. // Історія педагогіки України: Підручник для студ. вищ. пед. навч. закладів. — Київ : Либідь, 2006.
2. Колот А.М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: Навч. посібник/ Колот А.М. – К.: КНЕУ, 1998. – 224с
3. Магда В.А. Особливості взаємозв'язку мотивації вибору професії рятувальника і локусу контролю особистості та їх вплив на розвиток професійної деформації працівників МНС. Проблеми екстремальної та кризової психології. 2010. Вип. 7. С. 310–319.
4. Савчин М. В. Психологія відповідальної поведінки: / М. В. Савчин. – Івано-Франк. : Місто НВ, 2008. – 280с.
5. Alderfer C. P. (1969). An empirical test of a new theory of human needs. *Organizational Behavior and Human Performance*, 4, 142–175.
6. Alderfer C. P. (1969). An empirical test of a new theory of human needs. *Organizational Behavior and Human Performance*, 4, 142–175.
7. Baron R. M., & Ganz R. L. (1972). Effects of locus of control and type of feedback on the task performance of lower-class black children. *Journal of Personality and Social Psychology*, 21(1), 124–130.
8. Bar-Tal D., & Bar-Zohar Y. (1977). The relationship between perception of locus of control and academic achievement: Review and some educational implications. *Contemporary Educational Psychology*, 2(2), 181–199.
9. Bier G. Cognitive complexity-simplicity and predicative behavior // *J. of Abnormal and Social Psychology*. – 1955. – V.51
10. Charlton T. (1986). Differential effects of counselling and operant conditioning interventions upon children's reinforcement locus of control beliefs. *Psychological Reports*, 59 (1), 137-138.
11. Cunningham A. J., Lockwood G. A., Cunningham J. A. (1991). A relationship between perceived self-efficacy and quality of life in cancer patients. *Patient Education and Counseling*, 17, 71-78. Crossref. PubMed. ISI.

12. Edward L. Thorndike. (1999) [1913], *Education Psychology: briefer course*, New York: Routledge
13. Hull C. L., *Principles of Behavior* (New York: Appleton-Century, 1943).
14. John H. Wahlert (11 червня 2001). The Mount House, Shrewsbury, England (Charles Darwin). Darwin and Darwinism. Baruch College. Архів оригіналу за 22 червня 2012.
15. Lefcourt H.M. Durability and Impact of Locus of Control Construct // *Psychol. Bull.* – 1992. – V. 112.
16. Maslow A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50, 370–396; Maslow, A. H.
17. Noel J.G., Forsyth D.R., & Kelley K.N. (1987). Improving the performance of failing students by overcoming their self-serving attributional biases. *Basic and Applied Social Psychology*, 8 (1-2), 151-162.
18. Omizo M.M., Lo, F.G., & Williams R.E. (1986). Rational-emotive education, self-concept, and locus of control among learning-disabled students. *Journal of Humanistic Education and Development*, 25 (2), 58-69.
19. *William McDougall Outline of Psychology* (1923).
20. Richardson M., Abraham C., Bond R. Psychological correlates of university students' academic performance: a systematic review and meta-analysis // *Psychological bulletin*. 2012. V. 138 (2). P. 353–387
21. Rotter J.B. (1966). "Generalized expectancies of internal versus external control of reinforcements". *Psychological Monographs*. 80 (whole no. 609).
22. Mwamwenda, Bernadette S. Mwamwenda B. (1986) Africans' cognitive development and schooling
23. Shapiro D. A., Shapiro D. (1983). Meta-analysis of comparative therapy outcome studies: A replication and refinement. *Psychological Bulletin*, 92, 581-604. Crossref. ISI.
24. Sheikhi Fini, A. A., & Yousefzadeh, M. (2011). Survey on relationship of achievement motivation, locus of control and academic achievement in high school

- students of Bandar Abbas (Iran). *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 30, 866-870.
25. Skinner B. F. 1953. *Science and Human Behavior*. New York: Macmillan.
26. Spangler W. D. (1992). Validity of questionnaire and TAT measures of need for achievement: Two meta-analyses. *Psychological Bulletin*, 112, 140–154.
27. Watson, John B. (1913). "Psychology as the Behaviorist Views It". *Psychological Review*. 20 (2): 158–177. doi:10.1037/h0074428. hdl:21.11116/0000-0001-9182-7. S2CID 145372026. Retrieved May 16, 2020.
28. Woodworth R. S. (1918) *Dynamic psychology*. New York: Columbia University Press.
29. John H. McDonald Рангова кореляція Спірмена, 2022,- -[Електронний ресурс]
[https://ukrayinska.libretexts.org/Статистика/Прикладна_статистика/Книга%3A_Біологічна_статистика_\(McDonald\)/05%3A_Тести_для_декількох_змінних_вимірювання/5.02%3A_Рангова_кореляція_Спірмена](https://ukrayinska.libretexts.org/Статистика/Прикладна_статистика/Книга%3A_Біологічна_статистика_(McDonald)/05%3A_Тести_для_декількох_змінних_вимірювання/5.02%3A_Рангова_кореляція_Спірмена)

ДОДАТКИ

Додаток А

Кореляційна матриця інтернальностей

Таблиця 2.5.

N-60		Область досягнень	Область невдач	Сімейні відносини	Область виробничих відносин	Область міжособистісних відносин	Здоров'я та хвороби
Область досягнень	Rho Спірмена						
	p-значення						
Область невдач	Rho Спірмена	0,617***					
	p-значення	<0,001					
Сімейні відносини	Rho Спірмена	0,481***	1,000***				
	p-значення	<0,001	<0,01				
Область виробничих відносин	Rho Спірмена	0,343**	0,631***	0,618** *			
	p-значення	<0,007	<0,01	<0,01			
Область міжособистісних відносин	Rho Спірмена	0,277*	0,564***	0,330**	0,576***		
	p-значення	<0,032	<0,01	<0,010	<0,01		
Здоров'я та хвороби	Rho Спірмена	0,395**	0,314*	0,273*	0,181	0,409**	
	p-значення	<0,002	<0,015	<0,035	<0,167	<0,001	

Примітка: * - $p < 0,05$, ** - $p < 0,01$, *** - $p < 0,001$, N-кількість осіб

Додаток Б

Кореляційна матриця екстернальностей

Таблиця 2.6.

N-60		Область досягнень	Область невдач	Сімейні відносини	Область виробничих відносин	Область міжособистісних відносин	Здоров'я та хвороби
Область досягнень	Rho Спірмена						
	р-значення						
Область невдач	Rho Спірмена	0,578***					
	р-значення	<0,001					
Сімейні відносини	Rho Спірмена	0,471***	0,543***				
	р-значення	<0,001	<0,001				
Область виробничих відносин	Rho Спірмена	0,309*	0,599***	0,629** *			
	р-значення	<0,016	<0,01	<0,01			
Область міжособистісних відносин	Rho Спірмена	0,291*	0,525***	0,360**	0,461***		
	р-значення	<0,024	<0,01	<0,005	<0,01		
Здоров'я та хвороби	Rho Спірмена	0,362**	0,315*	0,285*	0,187	0,455**	
	р-значення	<0,005	<0,014	<0,027	<0,153	<0,001	

Примітка: * - $p < 0,05$, ** - $p < 0,01$, *** - $p < 0,001$, N-кількість осіб

Ім'я користувача:
Педагогіки та психології Кучерява Катерина

ID перевірки:
1016334370

Дата перевірки:
08.06.2024 09:16:16 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
08.06.2024 09:20:21 EEST

ID користувача:
100005735

Назва документа: Снігач А.А._Взаємозв'язок мотивації та локусу контролю студентів

Кількість сторінок: 46 Кількість слів: 8640 Кількість символів: 64358 Розмір файлу: 112.70 KB ID файлу: 1016134814

10.1% Схожість

Найбільша схожість: 1.3% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1004227426)

8.74% Джерела з Інтернету 297 Сторінка 48

7.52% Джерела з Бібліотеки 345 Сторінка 51